

ATENTADOS ECOLÓXICOS: UN PANORAMA DIÁRIO

Anxo Moure (Xevale) e Ramón Varela Díaz

O val glaciar do Censa (en Vilariño de Conso, perto de Manzaneda) e o Pico Sagro (no Val do Ulla, a poucos quilómetros de Santiago), dous redutos de incalculábel valor histórico, cultural e biolóxico están a ser obxecto de sendos atentados ecolóxicos. Unha vez máis, un sector industrial extrac-

tivista, claramente dedicado a captación de recursos naturais sen outro fin que o subministro de materias primas e enerxía a industrias foráneas, é o responsable destes novos episodios de degradación ecolóxica.

O Val do Censa: o derradeiro val glaciar inteiro da Galiza.

A explotación do potencial eléctrico, elemento do que a Galiza é excedentário, ten levado a degradación de moitos espazos naturais. O asulagamento de vales de grande fertilidade e valor ecolóxico ten ocasionado no pasado problemas sociais de extrema gravidade, alén de supór alteracións climáticas e perdas ecolóxicas nunca valoradas. O caso do val do Censa, ven a ser un

atentado máis, consecuencia de continuarmos coa política enerxética deseñada polo franquismo. Os permisos de explotación veñen-se prorrogando desde a primeira concesión en 1974, en función dun proxecto de aproveitamento aprobado en 1955. A última prórroga ao respecto data de 24 de outubro de 1989, cando xa era obrigatorio realizar estudo de impacto ambiental. Porén, o MOPU afirma que tal estudo non é necesario, por vir desde tanto atrás o permiso de explotación.

O grupo Xevale ten comezado desde hai máis de un ano a luita contra este proxecto que significa a destrución do Val do Censa, apoiado posteriormente por todos os grupos ecoloxistas que participamos na AGENG (Asemblea de Grupos Ecoloxistas e Naturalistas de Galiza). Recollemos aquí un texto de Anxo Moure, que nos introduce nos valores ecolóxicos e históricos do Val do Censa, último val glaciar inteiro, e denuncia a construción deste novo encoro.

A desaparición do derradeiro val glaciar inteiro de Galiza.

Un doloroso, triste e grave aponte máis para determinarmos o degrau de incoerencia, irrealidade, submisión... que estamos a vivir no noso país.

Desde Madrid, como sempre, e através dos tecnócratas das oficinas do MOPT (teoricamente o Ministerio encargado da defensa do medio ambiente), deseñou-se un proxecto para construíren un encoro no Val do Censa. O proxecto, que data de máis de cinco anos, estivo parado pola negativa da Empresa Iberduero a construír este encoro, que sería irrendábel por distintos motivos: o alto custe de construción (5.000 millóns de ptas./ano), o escaso aproveitamento, xa que está na cabeceira do Censa que apenas é un regueiro, etc... Endebén, o MOPT, como condicionamento para a concesión do sistema do Sil, obrigou a Iberduero a levar adiante esta obra que comezou a principios do ano 1991.

De seguir a este ritmo nun par de anos rematará unha obra cunhas consecuencias nefastas para Galiza por moi variados aspectos, xa que, ao ser o derradeiro val

glaciar inteiro que fica na Galiza, é de vital importancia a todos os niveis (ecolóxico, de estudo científico, paisaxístico, histórico, cultural...).

Este encoro, que se encontraria situado perto de Vilariño de Conso, a uns cuarenta quilómetros de Manzaneda, non aportará nengun posto de traballo, debido ao alto grao de mecanización do sistema do Sil, e si a isto sumamos que este sistema é suficiente para producir a enerxía que consomen todos os fogares galegos, decatáremos-nos que toda a enerxía producida terá o seu destino na exportación, co que, entre outras cousas, estaremos vendendo un anaco da nosa historia, da nosa paisaxe, da nosa ecoloxía... un anaco da Galiza, para enriquecermos a outros, grazas a un proxecto deseñado alén das nosas fronteiras.

Até o momento tentamos expresar a nosa repulsa através de diversas accións e actos, como pintadas, acampadas, aulas da natureza, concentracións ciclo-ecoloxistas ou protestas ante os organismos e institucións, como o Valedor do Povo, o MOPT, Xunta de Galiza, Deputacións, Concellos, entidades culturais, partidos políticos, intelectuais, etc... En resumo, tentamos chegar á necesidade da defensa deste anaco da nosa terra a todos os estratos sociais.

Despois de perto de doce meses de campaña, ninguén se mobilizou, apoios nengun dentro de Galiza, iso si unha contestación do MOPT, na que textualmente nos di: **"que se constuirá el embalse debido a que cuando fue otorgada su concesión, hace años, no existía la obligación de elaborar estudios de impacto ambiental"**, co que tentan pechar un expediente e unha protesta que hoxe se estende desde todo o movemento ecoloxista do Estado español (através de campañas que levamos adiante nas revistas **Quercus**, **Integral**,...) e, como non, desde a Asemblea de Grupos Ecoloxistas e Naturalistas de Galiza, que os días 6, 7 e 8 de Decembro organizou unha concentración-protesta con xentes chegadas de toda Galiza.

Estamo-nos a xogar moito para Galiza, algo que non se permitiría en nengunha parte do Estado español, ou nos mobilizamos todos, e digo toda a sociedade, ou seremos novamente insultados, asoballados..., deixando-nos roubar un anaco da nosa orixe... e xa sabedes: **"quen esquece a súa orixe, perde a súa identidade"**.

A desfeita ecolóxica do Pico Sagro.

O Pico Sagro está actualmente ameazado pola canteira que ERINSA (Explotación de Rochas Industriais e Minerais, S.A.) explota nunha ladeira da mesma serra e que chega até a propia base do pico. ERINSA, empresa constituída en 1980, está participada por

Foto I

unha transnacional noruega (Nor Kuarts, co 33.3% das accións) xunto con Carburos Metálicos e outras sociedades españolas do sector mineiro. A materia prima fonte do negocio é o seixo, destinado á produción de ferrosilicatos e silicio metal, materiais imprescindibles nas industrias do aceiro, do aluminio, da silicona e derivados, e mesmo dos "chips".

Pero todos estes produtos son fabricados fóra da Galiza, realizando-se aquí unicamente a etapa de extracción e primeira transformación da materia prima. Mesmo os beneficios da extracción van-se, en boa medida, fóra do país, através da titularidade foránea do capital. Pero o realmente chocante é que estas empresas realicen as extraccións sen pagar licéncia de obras, nen outra taxa municipal, incumprindo os mínimos compromisos a que obriga a lexislación vixente en materia ambiental: o de proceder cada tres

meses á recuperación da zona traballada.

A inseguridade desta canteira puxo-se claramente de manifesto en setembro último, co desbordamento dunha das pozas de lavado do mineral. Sobre este e outros aspectos (ecolóxico, histórico-cultural e mítico) incide amplamente a revista estradense de información **Contra Retranca** no seu nº 8 de outubro-91, con artigos de Xoán C. Garrido, Ramón Varela e Felipe Senén entre outros, no plano actual, e de Manuel Garcia Barros e Pedro Varela, en retrospectiva histórica.

Acompañamos uns extractos do texto aportado por Ramón Varela á revista **Contra Retranca** (pp. 5-6), que nos achegan ao valor ecolóxico desta serra e identifica os riscos de destrución que corre.

*"(...) Non existen estudos sistemáticos da vexetación da Conca do Ulla nesa zona, pero cabe esperar na área a presenza de máis de 400 especies de plantas, algunha delas no límite da súa distribución europea e a existencia de algun endemismo. A presenza de *Quercus suber*, *Arbutus unedo*, *ruscus*, *cistus*..., próximas ou entremisturadas ás veces con vexetación tipicamente atlántica; a existencia de formacións de *ericifruticea* (Clase *Narcallunetea*, Orde *Calluno-Ulicetalia*) e os ecotonos das marxes fluviais chegan a formar un meio idóneo para refúxio, habitat e zona de cria dunha variada fauna xa desaparecida de outras partes do país, como ocorre coa **Genetta genetta**, **Meles meles**, **Mustela erimeia**, **Mustela putorius**, **Lutra lutra**, **Felis silvestris**, **Canis lupus**, **Erinaceus europeus**, etc. (algun dos cais están ameazados de extinción na Galiza) e unha variada avifauna, sendo a insectívora e de rapiña as que reportan grandes beneficios á agricultura das terras próximas, ademais de manter e ser parte do equilibrio ecolóxico da zona. Asimesmo, á parte dos vertebrados citados, a comunidade de invertebrados é moi rica e variada na área.*

(...) Afinais de 1979 comezou na Serra a explotación industrial do filón de seixo con extracción de 1600 Tn/día, que desde aquel ano foi en aumento. Esta explotación significa un atentado xeolóxico, xeomorfolóxico, paisaxístico e mesmo ecolóxico da área, atentado que non é local senón que se lle fai a Galiza enteira, demostrando as autoridades responsábeis unha falta total de sensibilidade social e de defensa da Natureza e do Patrimonio.

Actualmente o maior atentado que existe na área do chamado Pico Sagro e na Serra é esta explotación industrial nas proximidades de Guindián, e o alto do mesmo monte se aprécia a moitos km. de distancia, ao aflorar a rocha, conlevando a extracción unha alteración da fisonomía natural da serra inxustificábel desde intereses sociais, para canto máis desde intereses privados, que chama a atención mesmo dos que non se interesan polos temas da natureza. Este atentado, que se acompaña con contaminación de pó e acentuación da erosión nunha zona de gran pendente de monte, fai ficar pequenos outros moitos de diversa índole e que necesitarían tamén de corrección: lixo, incendios, repovoacións inaxeitadas de eucaliptos, urbanización da zona,...

Confirmamos, polo tanto, unha desfeita irreversíbel ao patrimonio xeolóxico de Galiza e un atentado ecolóxico na zona con posíbeis cámbios no microclima local do Ulla de seguir dando-se o rebaixamento das alturas do monte, abrindo o Val hoxe abrigado aos ventos do N-NL, con considerábeis consecuencias negativas para determinados cultivos da zona. A extracción de seixo nunha das serras máis notábeis do país, coa desfeita que provoca e provocará para o futuro de forma irreversíbel, non ten xustificación posíbel.

*Considero, polo tanto, que a Serra do Pico Sagro debe ser unha **zona protexida**, que debe adicar-se a conservación e recuperación de especies, na medida do posíbel, e a fins sociais, educativos, culturais, recreativos... e calquer actuación que se realice na zona debe ser prévia e debidamente estudada pola fragilidade do ecosistema que está en xogo, e hoxe, portanto, debe-se impedir calquer extracción de seixo e precisa-se unha urxente paralización da actual explotación".*

*Foto I: Riada procedente do derrame dunha das pozas da mina de Erinsa. "Quedamos perplexos cando o 30 de agosto pola mañá ao erguer a vista topamos que a solución de continuidade en que as diferentes tonalidades de verde e azul se ían conxugando no horizonte quedaban violentamente atravesadas por unha coitelada de lodo e barro" (Xoan Carlos Garrido, **Contra Retranca**, nº 8 (páx. 3). Máis de 30.000 metros cuadrados de monte e prado ficaron arrasados pola riada, que chegou a alcanzar os tres metros de altura, a ponto de producir danos humanos de ter chegada á vía do tren ou a algunha das casas situadas a poucos metros do camiño seguido polo lodo.*